

Ксенія Косяченко,
Аліна Ділігул,
доценти кафедри
цивільно-правових дисциплін,
кандидати юридичних наук

Юлія Ус,
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Безпека є головною умовою суспільного життя та першою функцією державності. Неспроможність втілити й гарантувати цю базову соціальну цінність призводить до неминучого занепаду суспільства. Економічний добробут і правління законів є важливими умовами комфортного соціального співіснування людей, однак доцільним та виправданим це існування робить захищеність від фундаментальних загроз.

Національна безпека України гарантується шляхом визначення та подальшої нейтралізації загроз державності, суспільного ладу й політичному устрою, національній ідентичності. Небезпеку формує все, що руйнує державну незалежність, породжує нестабільність та спалахи насильства, розмиває й нищить уявлення національної політичної спільноти про себе і світ. Держава керує загрозами: частину з них усуває, решту – терпить і сприймає як виклик долі [1, с. 11-12].

За останні роки незалежності в Україні для забезпечення умов її сталого розвитку, гарантування прав та свобод громадян актуальним є створення ефективної системи національної безпеки. Система повинна відповідати викликам і загрозам сьогодення та взаємодіяти з сучасними системами всесвітньої й регіональної безпеки. Для цього необхідні теоретичні і практичні розробки проблем національної безпеки України, які ще не завершені та потребують наукового дослідження.

Вперше в незалежній Україні окремі аспекти національної безпеки були закріплені в Декларації про державний суверенітет України. Проте варто зазначити, що поняття «Національна безпека» в Декларації відсутня, а зустрічаються терміни – «державна безпека», «міжнародна безпека» [2]. Однак є всі підстави вважати, що тільки прийняття вказаного документа стало вагомим чинником початку активізації досліджень національної безпеки України. Відповідно зріс і науковий інтерес до цієї проблеми.

Проте на сьогоднішній день концепція національної безпеки залишається недослідженою. Найбільш дискусійним є питання щодо обсягу і змісту поняття «національної безпеки». Більшість визначення поняття «національна безпека» об'єднує намагання дослідників передати його сутність шляхом аналізу тих чи інших ознак. Натомість С. Пирожков і В. Селіванов наголошують на практичній недоцільності виражати в одному визначенні всі властивості, що притаманні національній безпеці як явищу, ототожнювати дефініцію поняття із самим поняттям [3, с. 3-10].

Інша частина науковців визначають концепцію національної безпеки як ступінь захищеності її об'єктів. Зокрема колектив авторів В. Б. Вагапов, О.М. Гончаренко та Е.М. Лисицинин вважають, що національна безпека – це категорія, яка характеризує ступінь захищеності життєво важливих інтересів, прав та свобод особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [4, с. 18-24].

До об'єктів національної безпеки України відносять людину і громадянина, суспільство та державу.

Суб'єктами забезпечення національної безпеки в державі перш за все є: Президент України, Верховна Рада України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Національний банк України, Рада національної безпеки та оборони України, Національне антикорупційне бюро України, Збройні Сили України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, Державна прикордонна служба України та інші військові

формування, утворені відповідно до законів України, органи і підрозділи цивільного захисту, громадяни України [5].

Юридична наука, досліджуючи питання національної безпеки, слугує для вирішення проблем нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення національної безпеки, відповідно і визначення поняття національної безпеки як правового феномена повинно бути сформульовано, спираючись на категорію суспільних відносин.

Обов'язковою ознакою сучасного розуміння національної безпеки є її регламентування і регулювання у відповідних правових приписах чинного законодавства. Держава як суб'єкт, який відповідно до Конституції України приймає на себе обов'язок забезпечення національної безпеки, безпеки кожного окремого громадянина, має лише один єдиний інструмент рішучого впливу на волю, свідомість та поведінку особи – право, правовий припис. Забезпечуючи національну безпеку, держава видає відповідні приписи, які завжди уособлюються правовою формою і спрямовані на регламентування суб'єктивних прав громадян на безпеку у тій чи іншій сфері та закріплення системи правових гарантій таких прав: визначення способів їх юридичного захисту, встановлення меж та видів відповідальності різних суб'єктів, у тому числі і держави, регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку із забезпеченням національної безпеки, визначення компетенції суб'єктів забезпечення національної безпеки та встановлення системи засобів забезпечення національної безпеки. Таким чином, виникає особливе коло правовідносин, що носять міжгалузевий, комплексний, інтеграційний характер, поза межами яких, досягнення мети та завдань національної безпеки є неможливим [6, с. 12-15].

Отже, під теоретичним та прикладним аспектом забезпечення національної безпеки України слід усвідомлювати стан розвитку суспільних правовідносин і відповідних їм правових зв'язків, систему правових норм, якими гарантуються захищеність прав і свобод громадян, життєво важливих цінностей та інтересів нації, конституційного ладу, суверенітету та недоторканості держави від наявних та потенційних внутрішніх та зовнішніх загроз і створюються умови для сталого розвитку суспільства.

1. Власюк О. С., Кононенко С.В. Матеріал до проекту «Стратегії національної безпеки України». Київ. 2015. С. 11-12.
2. Декларація про державний суверенітет України. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. №31.
3. Пирожков С., Селіванов В. Національна безпека України: сучасне розуміння. *Вісник НА України*. 1992. №9. С. 3-10.
4. Гончаренко О.М., Вагапов В.Б., Лисицин Е.М. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. *Наука і оборона*. 2002. №1. С. 18-24.
5. Про основи національної безпеки України: *Закон України від 19.06.2003*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
6. Циганов В.В. Національна безпека України: посібник. Київ: НАВСУ. 2004. С. 12-15.

**Олександра
Нестерцова-Собакарь,**
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Соціальна безпека як інтегральне поняття, яке включає в себе різноманітні види безпеки, що відображають характер людського буття, є предметом різних сфер соціально-гуманітарних знання.

Соціальна безпека держави як складник національної безпеки визначається як «стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз» [1, с. 214]. Таку ж позицію відстоюють Н. Коленда [2, с. 142], С.Л. Воро-